Kai Ketelimäki

**Lausunto**
7.10.2022
568/03.01.00/2022



Lakivaliokunnalle

Lausuntopyyntönne 26.9.2022

## Lausunto HE / 147/ 2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausuntoa pyydetään lakivaliokunnan toimialaan liittyvistä seikoista, erityisesti liittyen seuraamuksiin, oikeusturvaan, vahingonkorvaukseen sekä suhteesta rikosasioiden käsittelyyn ja rikosprosessiin.

Kuntaliitto katsoo, että esitetty ilmoittajan suojelua koskeva sääntely on tarpeellista ja toteutuessaan edesauttaa osaltaan läpinäkyvyyden lisääntymistä ja sitä kautta edistää myös korruption torjuntaa eri organisaatioissa kuten esimerkiksi kunnissa.

Yleisesti ottaen lakiesitykseen sisältyvät vahingonkorvaus- ja rikosoikeudelliset seuraamukset ovat melko ankarat.  Niitä voidaan kuitenkin pitää perusteltuina esim. ennaltaehkäisemään vääriä ilmoituksia, joilla pyrittäisiin vahingoittamaan työnantajaa tai muuta organisaatiota ja sen toimintaa. Toisaalta ilmoittajan mahdollisuus saada vahingonkorvausta ohjaa osaltaan organisaation toimintaa niin, ettei ilmoittajaan kohdistuisi ilmoituksensa johdosta vastatoimia.

Vahingonkorvausta koskeva lakiesityksen 26 §:ssä velvoitetaan vastatoimien ja ilmoittamisen estämisen kieltoa tahallisesti rikkovan korvaamaan ilmoittajalle tai muulle henkilölle aiheuttamansa taloudellinen vahinko. Vastaavasti tahallisesti vääriä tietoja ilmoittanut tai julkistanut joutuu korvaamaan ilmoituksen kohteelle aiheuttamansa taloudellisen vahingon. Säännösesitys on selkeä ja siinä on erityisesti korostettu teon tahallisuutta. Tämä on tärkeää tapauksissa, joissa menettelyssä ei ole kysymys vastatoimien kiellon rikkomisesta vaan esimerkiksi työnantajan direktio-oikeuteen perustuvista toimista, joihin on asiallinen peruste. Lainkohdassa on mainittu myös poikkeukset pääsäännölle ja viitataan mm. työsopimus- ja viranhaltijalakeihin ja niissä säädettyihin korvauksiin.

CC BY ND

**Suomen Kuntaliitto**
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

**Finlands Kommunförbund**
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Vastatoimet ilmoittajaa kohtaan voivat lakiesityksen mukaan mahdollistaa seuraamuksia, joista yksi olisi ilmoittajalle tai muulle henkilölle suoritettava hyvitys. Hyvitykseen olisi oikeus myös luonnollisella henkilöllä, johon on kohdistettu menettely, jonka tarkoituksena on ilmoittamisen estäminen. Hyvitys on tarkoitettu tilanteisiin, joissa aiheutetun vahingon määrää ei pystyttäisi riittävän tarkasti määrittelemään, mutta joissa ilmoittaja on kuitenkin joutunut vastatoimista kärsimään. Tärkeää on, että hyvitystä määrättäessä olisi kuitenkin otettava huomioon samasta teosta ehdotetun lain tai muun lain nojalla henkilöön kohdistuvan loukkauksen vuoksi tuomittu tai maksettavaksi määrätty korvaus tai hyvitys.

Hyvitysmahdollisuutta voidaan luonteensa vuoksi pitää perusteltuna lähinnä ennalta ehkäisevänä elementtinä. Se vastaisi yhdenvertaisuus-, tasa-arvo- ja yhteistoimintalaissa olevia hyvityssäännöksiä. Lakiesityksen mukaan hyvitystä olisi vaadittava kolmen vuoden kuluessa ilmoittamisen estämisestä tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Aika olisi vuotta pidempi kuin vastaavassa säännöksessä yhdenvertaisuuslaissa ja tasa-arvolaissa. Esityksen perusteluissa ei ole esitetty erityistä syytä tähän poikkeamaan. Kyseisen 35 §:n perusteluissa todetaan, että ”Jos vastatoimien kiellon vastainen menettely on luonteeltaan jatkuvaa, olisi vaatimus esittävä kahden vuoden kuluessa lain vastaisen menettelyn päättymisestä.” Lakiesityksen 35 §:ssä ei kahden vuoden vaatimusaikaa kuitenkaan mainita. Olisi tarkoituksenmukaista ja johdonmukaista, että jos hyvitysmahdollisuus lakiin sisällytetään, että sen vaatimisaika olisi kaksi vuotta, jota voidaan pitää riittävänä. Kysymys on tässä tapauksessa myös mahdollista hyvitystä suorittamaan joutuvan organisaation oikeusturvasta.

Lakiesityksen 36 §:ssä on säädetty sakkorangaistus tahallisesta väärän tiedon ilmoittamisesta tai julkistamisesta. Edellytyksenä on, ettei teko ole vähäinen tai ettei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta. Syytteen nostaminen edellyttää asianomistajan ilmoitusta. Vaikka väärän tiedon ilmoittaminen tai julkistaminen voi täyttää jo usean rikoslaissa rankaistavaksi säädetyn teon tunnusmerkistön, on teon säätäminen erikseen rankaistavaksi tarkoituksenmukaista.

Lakiesityksen 32 §:n mukaisen salassapitovelvollisuuden rikkomisen osalta ao. lainkohdassa viitataan rikoslain asianomaisiin säännöksiin samoin kuin väärästä ilmiannosta, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä, törkeästä yksiytyiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä, kunnianloukkauksesta ja törkeästä kunnianloukkauksesta, viestintäsalaisuuden ja törkeän viestintäsalaisuuden sekä tietosuojarikoksesta.

Ilmoituksen kohteen oikeusturvan kannalta voidaan ongelmallisena pitää mahdollisuutta ottaa ilmoituksia vastaan nimettömänä. Tällöin asian selvittäminen voi organisaatiossa vaikeutua. Toisaalta mahdollisuus nimettömään ilmoitukseen voi laskea kynnystä tehdä ilmoitus mahdollisesta rikkomuksesta ja myös käytännössä parantaa ilmoittajan oikeusturvaa. Organisaation kannalta on kuitenkin hyvä, että sillä ei ole ehdotonta velvollisuutta mahdollistaa nimetöntä ilmoittamista, vaan se voi toimia harkintansa mukaan käytettävissä olevat resurssit huomioon ottaen.

Oikeusturvan kannalta on tärkeää, että ilmoituskanavan turvallisuus varmistetaan niin, että ilmoittajan ja ilmoituksessa mainittujen kolmansien osapuolten henkilöllisyyden luottamuksellisuus suojataan, ja muiden kuin siihen valtuutettujen henkilöstön jäsenten ym. pääsy tietoihin voidaan estää.

Sisäisen ilmoituskanavan perustaneen organisaation on esitetyn 15 §:n mukaan tiedotettava ilmoittamisesta sisäiseen ilmoituskanavaan ja oikeuskanslerinviraston keskitettyyn ilmoituskanavaan, niihin liittyvistä menettelyistä ja ilmoittajan suojelun edellytyksistä. Eri osapuolten oikeusturvan kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että myös ilmoittamiseen liittyvistä seuraamuksista ja mahdollisesta vahingonkorvausvelvollisuudesta olisi tiedotettava.

SUOMEN KUNTALIITTO

Kai Ketelimäki
lakimies

**Suomen Kuntaliitto**
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

**Finlands Kommunförbund**
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi